

Men er egi bangin fyrri, at Ráðgevandi Nevndin fær rétt, tá hon sigur, at her verða óngar 400 mill. kr. til avlops. Fyrst tí teir duga ikki at «bremsa» við hógvi. Hetta merkir einar 200-300 mill. kr. minni í landskassan, og harnæst tí teir ikki tora at skera, har skerast skal, og tí koma at brúka einar 200-300 milliónir meira enn figgjarglógin sigur. Tí fara seinni í summum annaðhvørt landskassin ella bankarnir út í heim at læna 400-500 mill. kr. afturat. Ella teir lata SEV og kommunur gera tað.

Tað, sum J. Sundstein gloymdi at siga, tá hann greiddi frá, hvi hesar 400 milliónirnar skuldu sparast og goymast uttanlands, var, at 150 mill. kr. eyka í beinleiðis studnini hava júst somu ávirkan. Tær fara beinleiðis í umfar og merkja eina virksemsviðkan upp á 425 mill. kr. Tær hjálpa so-statt litið upp á gjaldsdjavnað, tó at ein skerjing av keypiorku upp á 150 mill. kr. fyrst hevur ávís ávirkan.

Vit fáa nøkur trotabúg, men krevja sanering av skuld

Fiskivinnuráðið hevur roknað út, at skal heimaflotin greiða rentur og avdrátt í 1989, tørvar honum 150 mill. kr., skal fjartfiskiflotin greiða somu skyldur, tørvar honum 50 mill. kr. afturat.

Men fiskivinnuráðið hevur ikki sagt, at flotin skal greiða hesar skyldur, og tað er væl skjilandi, hvi ráðið onki sigur um tað.

Hesar skyldur eru nevniliga fyrri ein stóran part óveruligar. Tær eru fyrri stóran part fylgja av teirri 2 ella 3 faldru víðisøkning, sum Pauli Ellefsen, Jógván Sundstein og Hilmar Kass góvu Olaf Olsen, Osmund Justinussen og øðrum, sum keyptu og seldu skip — m.a. til sín sjálvs — ári 1981-84.

Fiskivinnuráðið hevur ymsar fortreytir í rokningum sínum, m.a. óbroyttar prisir í 1989 í mun til 1988. Allar hesar fortreytir kann landsstýrið ávrika.

Tí er nokk so rimiligt, at nú verður hugsað um at fáa onnur enn fiskimenn, skipaáanar, flakavirki og flakafólk at taka lut. Her hugsi eg ikki um tey sum skattgjaldarar, men fyrst og fremst um tey, sum hava vunnið hópín av peningi upp á at leggja til rættis og figgia hesa spekulatióin.

Spekulatióin er helst sunn og goð, tá hon «kapitaliserar» eina framleiðsluøking, eina effektivisering, eitt gott hugskot ella eina veruliga víðisøking. Men er víðisøkingin samfelagsskapt (tað veri seg yvir lóggávu, stuðul ella skattliga umfordeiling), ella er hon skapt av inflatióin, er hon skaðligari enn alt annað, tí hon tá avlagar kappingarførið.

Hvat skal landsstýrið so gera?

Fyrst tættur av trupul-

leikum vinnulivsins er tí, at fáa eina realistiska víðisætting av einstøku vinnutølunum.

Í «liberalum» samfelag sum okkara gerst hetta bert tveir vegir. Annaðhvørt við tvingslssølum ella við at lánveitarar og kreditorar avskrija skuld.

Nú fiskiloyvi eru vordin so tyðandi, og veiku økini í landinum tí fyrst koma undir hamaran, er hin fyrri tí hin vánaligari. Hann fremur miðsavnin av ognarviður-skiftunum í vinnutølunum. Sostatt er hann bert gongdur í ávisan mun, men tá hann verður gingin, skal hitt almenna inn sum keypari til «kondemnering».

Hin seinni vegurin verður hævðsreglan, og tá verður uppgáva teirra stýrði at trýsta saneringsloysnir igjøgnum.

Teir tora illa at siga, at nøkur «fallitir» verða. Men herið er tað sagt, hóast Anfinn Kallsberg og Olaf Olsen fyrrigylka fólk, at alt kann bjargast.

Saneringar kunnu trýstast igjøgnum, uttan at tað er neyðugt at seta til viks bankanna frælsi til at meta um, hvønn teir vilja hava til kunda — les: hvørjum teir vilja liva av framývir.

Annar tættur er at minka virksemsið so liðandi niður á eitt støði, sum svarar til, at allar føroyskar hendur eru í vinnu, so landskassin ikki missir ov nógvur inntøkur, at hann noyðist út at læna.

Hetta støði er nærum rokkið, tí er avmarkað, hvat minnst kann av iløgum landskassans, her er tyðningarmeiri at halda aftur í rakstrarútreiðslum.

Triði tættur er at fáa lónarlagið í serviceidnaðinum so mikið í fastari karm, at hann ikki keypir sær tað frægasta fólkjóttan at hava nakað at rinda við. Her hugsi eg um privata serviceidnaðin, sum hevur gildið lónir, sum ongin framleiðsla er til at rinda.

Í lógmansrøðuni fyrri

tveimum árum síðani visti eg á, at ráðleggingarfeløg (konsulentar) høvdu fritt at áseta egið víðurgjald, hóast tey vistu, at víðissskapanin av virki teirra, ongandið kom at renta hesa lónar- og gjaldsásætting.

Í somu røðu visti eg eisini á tað heilt órimiliga í, at moraliserandi peningastovnar høvdu ein útreiðsluvækstur uppá heili 19%. Í ár sigur ein av hesum, at økingin «bert» er 11%. Hvor framleiðsluøking skal gjalda hetta? Hvi kundi ikki verið rationaliserað?

Fjórði tættur er at meta um, um ein beinleiðis nýtsluavmarking — og harvið veruinnflutningsavmarking — er tiltrond.

Skal avgjørt ikki avvisa, at tað kann verða skilagott at hækka skatt og toll, tá tað ræður um at fáa pening burtur úr umfari. Pening, sum tú tá mást goyma uttanlands.

Fimti tættur er at skapa trygd fyri, at onnur — t.e. peningastovnar, útflutnings-samtøk, innflytarar ella onnur privat — ikki hála meira inn aftur í lónir enn tað borgarin soleiðis hevur bundið, ja, tey skulu ikki koma í námdin av hesum.

Setti tætturin kann tá verða ein meting av, um vit kortini skulu umfordeila enn eitt tal av milliónum frá skattgjaldarum til skipini (og harvið Fiskasøluna, flakavirkini, umsitingina av hesum, bankarnar o.s.fr.).

Hvar fara vit eftir peningi?

Skal peningur takast inn,ugu við gjølla umhuga, hvar vit fara eftir honum.

Í 1979 lögdu vit 2% eykaskatt á inntøkur omanfyri eitt ávíst mark (hetta var rættiliga lágt). Í sama viðfangi finga bankar okkara áliknað eykaskatt. Hesin var sera litil, og teir hækkaðu bert rentuna og skattligu avsetingarnar, so vóru vit líka vitt sum sitt, og vanligi skattaborgarin rindaði alt.

Áðrenn 1979 vóru avsetingarnar kortini ikki so stórar — hóast ríkiligar í mun til útláini og tapsvandan. Men áðrenn, at samfelagið væl hevur brúk fyrri konsolideraðum peningastovnum, læt ein hetta fara aftur við borðinum tá, og í 1981 fingi vit eitt landsstýri, sum metti ta nátturlóg, at umfordeiling frá vanligum borgara til peningastovn (partabævaigara) skal kunna fremjast tann vegin eisini.

Síðan 1979 gjørdist peningastovnar tó sera óblúgvir í rentumarginali, vinningi, útreiðslum, fripartabævom og skattligum avsetingum.

Bankalógin ásetir rokn-skaparligar reglur fyrri, hvussu peningastovnar skulu tryggja seg við grunnum, eykagrunnum, eyka eykagrunnum, burturleggingum, avskrivningum o.s.fr.

Skattalógin hin vegin sigur, at avskrivningar av tapum uppá lán, bert kunnu gerast, tá tapir eru veruleiki — er váttað.

Mong privat virki fara av knóranum — t.d. keypmenn — tí tey kunnu ikki sannføra skattavaldið um, at tey veruliga hava mist uppá skuldarar.

Henda mótsøgn ímillum bankalóg og skattalóg hava

sett peningastovnar í ta serstöðu, at góðtíkan verður ein ávís avseting til at standa imóti tapi við, hóast tap ikki er áðrenn.

Í Danmark góðtekur skattavaldið avseting av 3% av samlaðum utlánum ella 5% av eintøkum utlánum við tapsvanda.

Hjá okkum hava peningastovnar hvørki góðtíkað 3-5 ella 7%, men krevja nógv størri avsetingar, hóast tapsvandin orsakað av landskassaveðhaldsskipanini er nógv minni.

Undanfarna landsstýri fór undir samráðingar við bankarnar um hesi víðurskifti. Vit ynsktu ikki at skapa óneyðugt stríð um hetta í einum valári, samstundis sum vit royndu at fáa avtalur í lag um býti av býrðum í samband við serlansskipanina og kondemneringsskipanina.

Figgiarmálaráðharrin fekk heimild at gera avtalu um avsetingarprosentíð. Tíverri vóru peningastovnar onki blíðir við hana, og hon og vit fingi heldur ikki her nakra avtalu.

Milliónir ganga leysar

Havi tí nú gjørt mær tann ómak at taka fram rokn-skapir peningastovnanna aftur til 1979, tá teir seinast vóru undir eykaskatti.

Tjóðveldisflokkurin hevur ofta talað um 800-1000 milliónir, sum ganga leysar í samfelagnum óskattaðar. Her hugsa flokkurin um pening hjá avskrivarum og øðrum privatum, sum ikki geva rétt upp til skatt. Givið er, at hesar milliónir eru nógvur, tó at vit ikki kenna nágreiniliga talið.

Hinvegin vita vit, at peningastovnar seinastu 10 árin hava avsett 744 mill. kr. til at standa móti tapi við. Hesin peningur er skatt-skyldugur — og líkingarvaldið ynskir at skatta hann — men hann er ikki skattaður enn.

Avsetingin er tí ein útsetan, og henda útsetan — sum «akkumulera» — er varandi, ja, verður nærum ævig, sleppur líkingarvaldið ikki at skattleggia part av hesum.

Nú hava peningastovnar sjálvsagt mist upp á lán og harvið brúkt av hesum 744 mill. kr., men skattavaldið hevur so gildið 52% av hesum missi.

Nú vita vit ikki, um missurin kortini er frádrigin, áðrenn ársúrslitið fylgiggur. Er tað so, eru tær 744 milliónirnar fullt «intaktar».

Men lat okkum geva teim «fair play» og «gissa» eitt sindur um tapið.

Siga vit, at samlaða tapið hesi 10 árin er 224 milliónir krónur, so eru 632 óskattaðar milliónir eftir, ella áleið 10% av utlánum.

Skatturin av hesum vildi verið 328 mill. krónur, Finn-bogi Ísakson!

Her hevur tú meira, enn tú sigur teg hava brúk fyrri. Hesum milliónum kanst tú fara eftir við skattalógini í hondini. Tær nýtist ikki at kalla tingið saman. Verða teir trekir í gjaldningi, kanst tú panta, og tí letur fútarættin ganga ørindi fyrri teg.

Í Danmark vildi verið teim loyvt at sett av 195 mill. kr. Tekur tú 328 milliónir, hava teir framvegis 304 mill. kr. eftir at virka fritt við ell 109 mill. kr. meira enn eitt land sum Danmark við størri tapsvanda loyvir.

Men hetta haldi eg, tú skalt lata teir hava, tí teir

Framhald á síðu 10

